

KRIMINALOMSORGEN

**STRATEGI FOR KVINNER I VARETEKT
OG STRAFFEGJENNOMFØRING
2017-2020**

Vedtatt: 6.6.2017

Likeverdig straffegjennomføring

Formålet med strategien er at kvinner i fengsel eller under straffegjennomføring i samfunnet skal sikres likeverdige forhold som menn.

Kvinnelige domfelte og varetektsinnsatte har de samme rettigheter som menn i samme situasjon. Kvinner kan imidlertid ha særskilte behov som krever tilrettelegging for å sikre likeverdige rammer med utgangspunkt i nasjonale og internasjonale standarder¹.

Kvinner utgjorde drøyt 12 prosent av alle straffereaksjoner hos kriminalomsorgen i 2016. I fengsel er rundt 6% av alle innsatte kvinner. Selv om andelen av kvinner som gjennomfører straff i samfunnet er relativt sett større enn andelen menn (18 prosent av alle saker som gjennomfører elektronisk kontroll, og 12 prosent av alle §12- saker), utgjør kvinnelige innsatte og domfelte et klart mindretall.

Det relativt sett begrensede antall kvinner i varetekt eller under straffegjennomføring kan være et praktisk dilemma for kriminalomsorgen mellom nærhetsprinsippet og politiets behov i varetektstiden på den ene siden og et kvalitativt godt og allsidig innhold i straffegjennomføringen særlig tilrettelagt for kvinner på den andre siden.

I strategien er det lagt vekt på tiltak som retter seg mot kvinnelige domfelte², ikke tiltak av mer generell karakter uavhengig av domfeltes kjønn. Denne strategien må derfor leses i sammenheng med øvrig strategi- og planverk. Av særlig betydning også for kvinnelige domfelte er Arbeidsdriftstrategien (2015-2018) og Kriminalomsorgens virksomhetsstrategi (2014-2018).

Strategien gjelder for alle ansatte i kriminalomsorgen. Kriminalomsorgen må sørge for at tilsatte i samarbeidende etater gjøres kjent med strategien.

Delmål 1 Kvinner i fengsel skal være atskilt fra menn – organisering og infrastruktur

Kvinner skal gjennomføre fengselsopphold i egne fengsler eller i fengselsavdelinger tilrettelagt for kvinner. Dersom kvinner skal sitte i varetekt eller gjennomføre straff i samme fengsel som menn, skal det skje i avdelinger tilrettelagt for kvinner.

Fengsler som har kvinneavdelinger, skal legge til rette for kvinners behov, herunder sørge for at kvinner får egnede rom med vask, wc og dusj, oppholdsrom, lokaler for ulike aktivitets- og fritidstilbud, samt besøk (herunder barnebesøk) og tilrettede uteområder. Arbeid, skole og fritidsaktiviteter for kvinner skal så langt mulig skje atskilt fra mannlige innsatte.

¹ Nærmere om kvinner under straffegjennomføring: FNs Standard minimums regler for behandling av innsatte (Mandelareglene), særlig rule 11a (separasjon av kvinner og menn); FNs regler for behandling av kvinnelige innsatte og ikke frihetsberøvende tiltak for kvinnelige lovbrøyttere (Bangkok-reglene), vedtatt av FNs generalforsamling 21. desember 2010; Den europeiske torturforebyggingskomite (CPT) CPT standards, CPT/Inf/E (2002) Rev. 2015, De europeiske fengselsreglene 2006.

² I det videre vil begrepet 'domfelte' referere både til innsatte og domfelte.

Tiltak

- 1.1 Utrede etablering av en spesialenhet/kompetansesenter for kvinner som skal ha et nasjonalt ansvar for å utvikle beste praksis på fagområdet.
- 1.2 Etablere en pilot i region sørvest med helhetsansvar for straffegjennomføring for kvinner i fengsel og samfunn.
- 1.3 Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) ønsker å etablere et nytt stort fengsel sørvest for Oslo med et separat og fullverdig anlegg for kvinnelige innsatte.
- 1.4 Det skal gjennom KVVU-prosesser foretas gjennomgang av bygningsmessig egnethet for alle fengsler. Fengsler og avdelinger som tar imot kvinner, skal vurderes ut fra egnethet til dette formål. Det er gjennomført KVVU for Sørlandet og Østlandet. Arbeidet med KVVU Vestlandet iverksettes i 2017. KDI foretar også en gjennomgang av bygningsmessig egnethet av enhetene i kriminalomsorgens region nord.
- 1.5 Det skal på bakgrunn av KVVU-prosessene og den bygningsmessige gjennomgangen gjøres en samlet vurdering for landet under ett av det nasjonale behovet for kvinneplasser og lokaliseringen av disse.
- 1.6 Det skal vurderes om det bør etableres en egen overgangsbolig for kvinner i forbindelse med gjennomføring av KVVU Østlandet.

Delmål 2 Synliggjøring av kvinner som gjennomfører straff

Det er få kvinnelige domfelte sammenliknet med mannlige domfelte. Det må derfor etableres ordninger som sikrer tilstrekkelig oppmerksomhet og tilrettelegging for disse kvinnene på alle nivå. Informasjon må være synlig og lett tilgjengelig om hvilke rammer som finnes for kvinnelige domfelte og hvilken situasjon de befinner seg i.

Tiltak:

- 2.1 Styringsinformasjon (rapporter, statistikk m.m.), samt forsknings- og evalueringsoppdrag skal som hovedregel inkludere 'kjønn' som deskriptiv variabel.
- 2.2 I større investerings- og utviklingsprosjekter, samt regelverksendringer, skal det alltid vurderes om tiltakene eller endringene hindrer eller fremmer likeverdig straffegjennomføring og forhold under varetekt for kvinner.
- 2.3 Det etableres en ordning med kvinneansvarlig ved alle friomsorgskontor og ved de fengsler/fengselsavdelinger som tar imot både kvinnelige og mannlige innsatte.

Delmål 3 Tilrettelegging av innholdet

Domfelte kvinner skal tilbys et like allsidig, omfattende og tilrettelagt innholdstilbud som menn. Overgrepserfaringer, helsesituasjon, herunder eventuell graviditet, familiesituasjon, sosialt nettverk, stigma, kulturell bakgrunn og type kriminalitet er svært ofte en del av utfordringene for kvinnelige domfelte. Innholdet i straffegjennomføringen må ta hensyn til dette.

Straffegjennomføring i samfunnet gir større mulighet for tilrettelegging for individuelle behov innenfor straffegjennomføringslovens rammer. Det kan gi en større fleksibilitet for sårbare grupper, som bl.a. kvinnelige domfelte, under straffegjennomføringen.

Tiltak

- 3.1 Alle fengselsavdelinger som tar imot kvinnelige innsatte skal ha mulighet for videosamtaler innen utgangen av 2018.
- 3.2 Nettverksarbeidet overfor kvinnelige innsatte skal styrkes. Dette gjelder bl.a. bedre tilrettelegging av kontakt med familie og sosialt nettverk, samt samarbeid med frivillige organisasjoner.
- 3.3 Rusbehandlingstilbud for kvinnelige innsatte skal styrkes, blant annet gjennom etableringen av ny Stifinner-enhet i Trondheim fengsel og ambulansetilsted ved Bjørgvin fengsel som vil være tilgjengelig også for kvinnelige innsatte ved Bergen fengsel.
- 3.4 Tilbudet for utenlandske kvinner med utvisningsvedtak eller antatt utvisning skal videreutvikles. Kongsvinger fengsel (avdeling G) har et særlig ansvar for å ivareta dette.
- 3.5 Antallet kvinner som gjennomfører straff i institusjon (§12) eller med elektronisk kontroll (§16 annet ledd) skal økes.
- 3.6 Det bør være kjønnsespesifikke grupper i program som gjennomføres som en del av straffegjennomføring i samfunnet. Dersom enheten unntaksvis velger å plassere kvinner i en mannsguppe, bør det være mer enn én kvinne i gruppen.

Delmål 4 Sikkerhet og sårbarhet

Mange kvinner som gjennomfører varetekt eller straff, har opplevd vold i nære relasjoner og/eller seksuelle overgrep av ulik karakter. Det skal derfor etableres klare regler og gode rutiner når det er nødvendig å gjennomføre inngripende sikkerhetstiltak overfor kvinner, sånn at slike situasjoner oppleves minst mulig belastende.

Tiltak

- 4.1 Reglene for visitasjon, visitasjonstolett og urinprøvetaking skal gjennomgås med henblikk på ivaretagelse av kvinner i slike situasjoner.
- 4.2 Ved lengre transporter bør det, så langt mulig, være tilsatte av samme kjønn med på transporten dersom særskilte individuelle behov tilsier det.

Delmål 5 Kompetanse om kvinnelige innsatte og domfelte

Alle som arbeider med kvinnelige innsatte og domfelte, skal tilføres spesiell kompetanse om kvinner i fengsel og under straffegjennomføring i samfunnet. Kompetansen må omfatte kunnskap om kvinnelige innsattes og domfeltes levekår, behov og ressurser, samt kjennskap til relevante fagmiljø og tjenesteytere som arbeider særlig med utsatte kvinner.

Tiltak

- 5.1 Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter (KRUS) skal gjennomgå grunnutdanningen for fengselsbetjenter og kvalitetssikre at den gir tilstrekkelig kunnskap om kvinnelige innsatte og domfelte.
- 5.2 KRUS skal tilby relevant og oppdatert etter- og videreutdanning til tilsatte i etaten som arbeider med kvinnelige domfelte og innsatte.
- 5.3 KRUS og KDI skal samarbeide om seminar og konferanser for etatens ansatte og samarbeidende andre etater og organisasjoner for å formidle oppdatert kunnskap og erfaringer fra arbeidet med kvinner i varetekt og under straffegjennomføring.
- 5.4 KRUS skal, alene eller i samarbeid med andre, levere forskningsresultater innen kjønnsdimensjonen.